

יום ראשון של ז' ימי המשתה ועדיין היה ראשה פרוע, ואכן כתב בשו"ת חתם סופר חלק יורה דעה סימן קצ"ה נהיגי נשי שלא לקוץ השערות עד אחרי בעילת מצוה ממש ומקפדת שתבוא אל החתן בשערות ארוכות ואולי יצא להן זה מיצאה בהינומא וראשה פרוע עכ"ל. ועיין בשו"ת שבות יעקב חלק א' סימן ק"ג שהקשה לפי שיטתו שגם בתולה אסורה בסתירת קלעותיה משום דת יהודית אם כן מהו שיוצאת בהינומא וראשה פרוע, ותרץ משום דבאותה פעם הולכין עמה השושבנים והרבה קרובים ונשים ליכא למיחש מידי ולא תהיה עלובה כלה לזנות ביום חופתה עכ"ל פי' לע"ד שכיון שאינה אסורה בסתירת קלעותיה אלא משום דת יהודית שהיא משום חציפותא וחשש זנות כמו שכתב הרא"ש וזה לא שייך ביום חתונתה לכן נהגו כן, והוא הדין במנהג שלא לכסות ראשה אחרי החופה עד למחרת שפיר נהגו כן כיון שעדיין אינו מדאורייתא. ובדומה לשו"ת שבות יעקב כתב בשו"ת מהר"י הלוי הובא באוצר הפוסקים שם, ורק מה שהביא מהר"י הלוי משו"ת הרשב"א חלק א' סימן תקע"א להתיר גלוי שער באקראי אינו נכון כי הרשב"א כתב כן רק בדיעבד שלא להפסיד כתובתה ועיין במשנה במסכת בבא קמא דף צ' עמוד ב'.

וכבודו כתב שאינו רוצה להאריך לציין כל מ"מ וציונים בראשונים ופוסקים שמפורשים הם עכ"ל אבל לע"ד אין האיסור מפורש כלל, ואין להרהר אחרי אותם ענקי הרוח שלא מיתו במנהג והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם. יהודה הרצל הנקין

י"א, אלא כיון שהרבה נשים אינן נאסרות כפריעת ראש מופרע את ראש האשה לכן לא רצתה המשנה להזכיר הלכה שאינה פסוקה מה שאין כן דת יהודית מחייבת את כל הנשים. והרמב"ם ששפיר כתב שהיוצאה וראשה פרוע עוברת על דת משה ומשמע בכל אשה, אזיל לשיטתו שכל איסור פריעת ראש הוא דרבנן וקרא רמו בעלמא כמו שפרש בתרומת הדשן חלק התשובות סימן רמ"ב וכמו בכמה ענינים שהראשונים פרשו לשון דאורייתא שאינו אלא אסמכתא, והם אסרו פריעת ראש בכל אשה.

ועוד שלכולי עלמא איסור פריעת ראש אינו דאורייתא אלא ביוצאת לשוק ונלמד מחצר המשכן שדינו כרשות הרבים או כחצר שרבים בוקעים בו כמו שכתב בשו"ת בית יצחק חלק אורח חיים סימן י"ד אות ב', מה שאין כן בתוך הבית אפילו אם רבים מתאספים שם אינו מן התורה ועיין בבית שמואל סימן קט"ז סעיף קטן ט' שמשמע שבתוך הבית אינו אלא איסור צניעות ולא דת יהודית. ולכן בחו"ל שהמנהג הוא שעורכים החופה בפנים ואוכלים שם או באולם הסמוך ואין הכלה יוצאת לרשות הרבים עד אחר הסעודה אין כאן דאורייתא, ואין הכי נמי ראוי שביציאתה תכסה ראשה.

נמצא שכסוי ראש בכלה קודם בעילת מצוה או קודם ההולכה לביתו וכל שכן אם אינה יוצאת לחוץ אינו דאורייתא ושפיר מועיל מנהג בזה. ועיין ברא"ש במסכת כתובות פרק ב' סימן ג' שמשמע שהיתה יוצאת וראשה פרוע ביום הראשון היינו שהיו עורכים הנישואין ביום ולאחר החופה עד הלילה נקרא

סימן כד

גילוי ראש אשה בביתה

רש"י ותוספות ור"ן וכל שכן בביתה ואם משום שער באשה ערוה כיון שהיום נהגו נשים לצאת פרועות ראש לשוק ליכא הרהור בשער כמו שכתב בערוך השלחן אורח חיים סימן ע"ה. אך לפי זה גם אם היא תבקר בבית אחר תוכל לגלות שם שער כל שאינה בחוץ כי מאי שנא והוי כחוכא ואטלולא

ב"ה, כ"ט תמוז תשנ"ג
לרב אחד

כבודו הציע שאשה בתוך ביתה תוכל לגלות שער גם בפני אורחים שהרי אם משום איסור פריעת ראש מותר לה ללכת פרועת ראש בחצר כדעת

וכי התקרה גורמת הלא פריעת ראש בפני אחרים גורמת.

כי הנה בערוך השלחן ובשו"ת אגרות משה חלק אורח חיים חלק א' סימן מ"ג לא התירו לאשה לצאת פרועת ראש לשוק אלא רק כתבו שכיון שנשים נהגו כן אף כי באיסור מכל מקום מותר לקרות קריאת שמע נגד שערן, אמנם משם אין ראייה נגד הצעת כבודו כי שונה פריעת ראש בשוק הנזכרת בגמרא שהיא איסור תורה או לפחות גזירת חכמים ואף על פי שבטל הטעם לא בטלה התקנה ולכן בודאי יוצאות כן באיסור, מה שאין כן במסכת ברכות דף כ"ד עמוד א' אמר רב ששת שער באשה ערוה עכ"ל אינו תקנת הסנהדרין אלא מאמר האמוראים שסמכו על הכתוב בשיר השירים ופרש"י דמשבח לה הכתוב בגוה שמע מינה תאוה היא עכ"ל כלומר שמשם גילוי מילתא שיש מציאות של הרהור בשער, אבל הלא היום כיון שדשו בו שוב אין מהרהרים בשער. ולא שהיתה האשה אסורה לגלות טפח משערה אלא האיסור היה על השער שאין לגברים להסתכל בו כיון שגורם להרהור ורק ממילא אין לאשה להכשיל את הגברים וגם הוי פריצות, מה שאין כן היום שאין מהרהרים בשערה אין האשה עושה כלום.

ומכל מקום אסור לאשה לפרוע ראשה בפני אחרים גם כחצר כמו שכתב הריטב"א במסכת כתובות דף ע"ב עמוד ב' שהרוב הולכות בחצרות בפריעת ראש כיון שאין שם רואים עכ"ל ואלמא אם יש כתצר רואים לא ולא מצאנו בראשונים מי שחולק על זה, ומה לי כתצר או בבית אלא תלוי באם אין שם אדם כמו שכתב הט"ז באבן העזר סימן קט"ז סעיף קטן ה'.

וכן נראה ברמב"ם שאין הבדל לגבי פריעת ראש בין חצר לבית כי ז"ל הגמרא שם, אמר רב אסי אמר רבי יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש, הוי בה רבי זירא היכא אילימא בשוק דת יהודית היא אלא בחצר אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, אמר אביי מחצר לחצר ודרך מבוי עכ"ל. ופרשו התוספות לקולא שאם בחצר צריכה קלתה אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שהרי הנשים יוצאות לחצר פרועות ראש לגמרי ולזה תרץ אביי שרק מחצר לחצר דרך מבוי צריכה קלתה אבל

כחצר אינה צריכה כלום, אבל הרמב"ם בהלכות אישות פרק כ"ד הלכה י"ב פרש להפך ולחומרא שכך הקשו אלא בחצר תועיל קלתה אבל מחצר לחצר דרך מבוי תצטרך גם רדיד אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו ותרץ אביי שגם מחצר לחצר דרך מבוי די בקלתה, ולכן חילק הרמב"ם שרק אם יוצאת בקלתה בשוק או במבוי מפולש עוברת על דת יהודית מה שאין כן במבוי שאינו מפולש או מחצר לחצר קלתה שפיר דמי כמו שכתב בהלכה י"ג ומכל מקום לדעתו צריכה קלתה אפילו בחצר וכן הוא בירושלמי מסכת כתובות פרק ג' הלכה ו' וכן כתב הרי"א ז. ועוד עיין בב"ח בסימן קט"ו ולע"ד לשון הגמרא אינו משמע כפרושו. ובסמ"ג עשה מ"ח תרץ הסתירה בין הבבלי לבין הירושלמי באופן אחר, שמה שאמרו בבבלי שמחצר לחצר דרך מבוי מותר בקלתה מיירי כשאינה שוהה במבוי ואילו מה שאמרו בירושלמי שהיוצאה בקפלטון פ"י מטפחת במבוי יש בה משום יוצאה וראשה פרוע מיירי בשוהה שם.

וברמב"ם הלכות סוטה פרק ג' הלכה ה' כתב, והיא עומדת ביניהן בלא רדיד ובלא מטפחת אלא בבגדיה ובכפה שעל ראשה כמו שהאשה בתוך ביתה עכ"ל הרי שאפילו בכיתה לובשת כפה, ובתשובה [לעיל סימן כ"א] דייקתי ממה שכתב כמו שהאשה בתוך ביתה ולא כתב כמו אשה בתוך ביתה שהכוונה היא לאותה סוטה שתעמוד ביניהם בחצר המשכן כאילו היא נמצאת עמהם בכיתה ששם היתה מתכסה בפניהם בכפה בלבד ושגם הרמב"ם מודה שאם היא בכיתה לבדה או עם בני ביתה אינה צריכה כסוי ראש כלל, אבל על כל פנים בפני אחרים צריכה כפה גם בבית. ונראה שאפילו בחצר כל שאין שם אדם מותרת לצאת בה בלי כסוי ראש ושביירושלמי מיירי בחצר שנכנסים בה אנשים כמו שאמרו שם חצר שהרבים בוקעים בתוכו הרי הוא כמבוי ומבוי שאין הרבים בוקעים בתוכו הרי הוא כחצר עכ"ל פ"י שרבים אינם בוקעים אבל שפיר יש שם מקצת אנשים מה שאין כן אם אין אנשים בחצר כלל גם הירושלמי מודה שאשה יוצאת בה בלי כסוי ראש. לפי זה יש להשוות את הדעות שאין הבדל בין חצר לבית ובין לרמב"ם ולריטב"א ובין לתוספות לכולי עלמא שלא בפני אחרים אינה צריכה כסוי ראש ובפני אחרים צריכה כפה או מטפחת, וסמך לזה ממסכת סנהדרין סוף דף

ק"ט עמוד ב' במעשה של און בן פלת שאשתו הצילתו, אותבה על בכא וסתרתה למויה כל דאתא חזיה הדר עכ"ל ופרש"י שסתרה לשערה וישבה על פתח הבית כל מי שהיה בא לקרוא רואה ראשה פרוע וחוזר עכ"ל ומשמע שתלוי בפריעת ראש ועיין במדרש לקח טוב ושלא כיד רמ"ה שתלה בשער באשה ערוה.

וקצת משמע כן במסכת בכא קמא דף צ' עמוד א' במשנה פרע ראש האשה נותן לו ארבע מאות וזו עכ"ל לפי נוסח הירושלמי והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ושלא כנוסח דפוסים הבבלי פרע ראש האשה בשוק עכ"ל, ונראה שהפורע ראשה של אשה בכל מקום חייב משום בושת כי אין דרכה להיות פרועת ראש בפני זר ורק אינו חייב ארבע מאות וזו כי אם בשוק לדעת חכמים במשנה כי שם בושתה מרובה. ומה ששנו שם מעשה באחד שפרע ראש אשה בשוק וכו' עכ"ל מעשה שהיה כך היה ועוד דלרבותא דרבי עקיבא קאמר שחולק על חכמים, כי אותה אשה היתה בזויה שלא הקפידה על כסוי ראשה אפילו בשוק כמו שאמרו שם מצא אותה עומד על פתח חצרה גילתה את ראשה וכו' ובא לפני ר' עקיבא א"ל לזו אני נותן ארבע מעות וזו וכו' עכ"ל ופרשו באבות דרבי נתן פרק ג' שהאשה יצתה מחוץ לביתה וגילתה את ראשה בשוק ואף על פי כן חייב רבי עקיבא למי שפרע את ראשה לשלם לה ד' מאות וזו.

לעניננו רוב הנשים הצנועות המכסות ראשן בשוק חובשות כובע או מטפת בבית בפני אורחים ולכן הוי דת יהודית. איברא זה תלוי בראשונים, כי לרש"י ורמב"ם והרבה ראשונים דת יהודית היא מנהג צניעות שנהגו בנות ישראל כלשון הלכות אישות שם מה שאין כן הסמ"ק במצוה קפ"ד והרא"ש במסכת כתובות שם והכלבו בהלכות גיטין וטור אבן העזר סימן קט"ז לא הזכירו פרוש זה בדת יהודית. וברא"ש כתב שדת יהודית משום חציפותא ומשום חשד זנות הוא מפסידה עכ"ל ולדעתו דת יהודית היא מדרבנן או אפילו מדאורייתא ובארתי שיטתו במכתב לרב אחד [לעיל סימן כב], ושם הבאתי ראיה לרא"ש

ממה שבגמרא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש, הוי בה רבי זירא היכא אילימא בחצר אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו וכו' עכ"ל ומיירי בדת יהודית ופרשו התוספות שבחצר אפילו בלא קלתה נמי אין בה משום פריעת ראש שאל"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו עכ"ל שהרי כולן יוצאות לחצר בלי כסוי ראש כמו שפרש הר"ן, ואם דת יהודית מקורה במנהג קשה מה סבר ר' זירא והלא כיון שהנשים יוצאות לחצר בלי קלתה לא נהגו בו מנהג צניעות ודת יהודית מנין. אמנם לדעת הרא"ש וכו' ניחא כי דת יהודית שלא לצאת בקלתה בלבד היא תקנת חכמים ושפיר הקשה ר' זירא שאם גזרו בחצר לא הנחת בת לאברהם אבינו.

וי"ש בשיטת הרא"ש חומרא וקולא, החומרא שאיסור היציאה לשוק בקלתה אינו משתנה לפי מנהג הנשים כיון שמקורו בתקנת חכמים, והקולא שכיון שחכמים תקנו שהיוצאת לשוק בקלתה עוברת על דת יהודית אבל בחצר שלא בפני זרים מותר בלי כלום לדעת תוספות והרא"ש אם כן גם אם נהגו נשים לכסות ראשן בתוך ביתן כקמחית אינו נעשה דת יהודית כיון שחז"ל לא תקנו כן. ואילו לדעת הרמב"ם ודעמיה הוא להפך, הקולא שמקום שנהגו לצאת רק בקלתה אין בה דת יהודית כמו שמוכח בהלכות אישות פרק י"ג הלכה א' והחומרא שאם נהגו להתכסות בבית אף בפני בני ביתה נעשה דת יהודית.

לכן לע"ד אי אפשר לתפוס את החבל בשני ראשיו ולהתיר לצאת לשוק בקלתה בלבד ובגילוי יותר מטפח כיון שהיום נהגו כן ולהתיר לפרוע הראש בפני אורחים בבית שלא נהגו הצנועות כן, ולדעת הרא"ש נראה שפריעת ראש בפני אחרים היא דת יהודית בין בבית בין בחוץ ולשון חז"ל יוצאה לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט, וכמו שאמרו במשנה יוצאה וראשה פרוע וטוה בשוק עכ"ל ופרשו בגמרא טוה שמגלה זרועתיה לבני אדם עכ"ל וכודאי גילוי זרועותיה לבני אדם אסור בכל מקום.

יהודה הרצל הנקין